

Suunnitelma Kelan harkinnanvaraisen kuntoutuksen varojen käytöstä vuosina 2026-2029

Kuntoutuspalvelujen ryhmä
13.2.2025

Sisällysluettelo

1	Tiivistelmä	3
2	Katsaus harkinnanvaraisen kuntoutuksen tilanteeseen	4
3	Harkinnanvaraiset kuntoutuspalvelut	5
3.1	Kuntoutuspalvelut elämänkaaren eri vaiheisiin	6
3.1.1	Lapsille	6
3.1.2	Nuorille ja nuorille aikuisille	6
3.1.3	Aikuisille ja ikääntyneille	7
3.1.4	Kaiken ikäisille	7
4	Kelan kuntoutus uudistuu	8
4.1	Rekisteröitymismenettely	8
4.2	Muutokset palveluissa	9
4.3	Kelan kuntoutuspalveluja kehitetään ja uudistetaan palvelumuotoilulla sekä sopimuskauden yhteistyöllä	10
5	Tutkimus- ja kehittämistoiminta	11
5.1	Kuntoutuksen kehittäminen	11
5.2	Muu sosiaalivakuutuksen kehittäminen	13
5.3	Kela-luottokokeilu	13
5.4	Kuntoutuksen tutkimus	13
6	Varojen käyttösuunnitelma 2026-2029	15
6.1	Varojen kohdentuminen	15
6.2	Siirtyvien varojen käyttö	17
7	Liitteet	19

1 Tiivistelmä

Suunnitelma Kelan harkinnanvaraisen kuntoutuksen varojen käytöstä laaditaan joka toinen vuosi neljälle seuraavalle kalenterivuodelle ja annetaan tiedoksi sosiaali- ja terveysministeriöön. Tämä suunnitelma kuvaa Kelan järjestämiä harkinnanvaraisen kuntoutuksen palveluita, kuntoutuksen tutkimus- ja kehittämistoimintaa sekä harkinnanvaraista rahoitusta vuosille 2026-2029.

Eduskunta päättää vuosittain harkinnanvaraisen kuntoutuksen rahoituksesta valtion talousarvion hyväksymisen yhteydessä. Suunnitelman mukaan Kela saa käyttää vuonna 2025 harkinnanvaraiseen yksilökohtaiseen kuntoutukseen 80,8 miljoonaa euroa sekä tutkimus- ja kehittämishankkeisiin enintään 10,3 miljoonaa euroa, josta 2,5 miljoonaa euroa kohdennetaan lääkkeiden vuosiomavastuun osittamiseen. Yksilökohtaisen kuntoutuksen osuus sisältää lisärahoitusta 16,5 miljoonaa euroa.

Kela järjestää harkinnanvaraisina kuntoutuspalveluina yksilö- ja ryhmämuotoista kuntoutusta elämänkaaren eri vaiheisiin. Harkinnanvaraisissa kuntoutuspalveluissa suurimpina kuntoutuspalveluina ovat sopeutumisvalmennus ja kuntoutuskurssit. Lisäksi harkinnanvaraisina kuntoutuspalveluina Kela järjestää erilaista yksilökuntoutusta ja neuropsykologista kuntoutusta.

Kela uudisti harkinnanvaraisen kuntoutuksen palveluvalikoimaa yhteistyössä terveydenhuollon ja muiden kuntoutusta järjestävien tahojen kanssa vuosina 2021-2022. Palveluvalikoiman uudistamistyö jatkuu vuonna 2025.

Kelan harkinnanvaraisen kuntoutuksen varoja voidaan käyttää sairauksien ehkäisemiseen sekä kuntoutusta, sairauksien ehkäisyä ja sairausvakuutusta koskevaan tutkimukseen ja kehittämistoimintaan. Kela on merkittävä kuntoutuksen kehittäjä ja tutkija Suomessa.

Kela kehittää kuntoutuksen keskeisiä palveluja ja sellaisia kuntoutuksen osa-alueita, jotka ovat yhteiskunnallisesti merkittäviä ja sijoittuvat palvelujärjestelmien rajapinnoille. Kela tekee kehittämistyötä laajasti yhteistyössä eri sidosryhmien, kuten terveydenhuollon, tutkimustahojen, järjestöjen, asiakkaiden ja palveluntuottajien kanssa. Kela jalkauttaa kehittämisprojektien ja tutkimusten tuloksia mahdollisuuksien mukaan vakiintuneeseen kuntoutustoimintaan. Lisäksi Kela julkaisee ja tiedottaa tutkimuksen ja kehittämisen tuloksista avoimesti.

2 Katsaus harkinnanvaraisen kuntoutuksen tilanteeseen

Kelan järjestämien kuntoutuspalveluiden tavoitteena on vastata asiakkaiden kuntoutustarpeisiin sekä yhteiskunnallisiin tarpeisiin. Kelan kuntoutuksella on pitkät perinteet sekä merkittävä asema suomalaisten työ- ja toimintakyvyn turvaamisessa ja edistämisessä. Kelan tutkimus- ja kehittämistoiminnalla on suuri merkitys kuntoutuspalvelujen uudistamiseen, jotta palvelut vastaavat paremmin asiakkaiden tarpeisiin.

Lapsilla ja nuorilla Kelan harkinnanvaraisen kuntoutuksen tavoitteena on toiminta- ja opiskelukyvyn turvaaminen sekä lapsen tai nuoren ja heidän perheen tukeminen. Lapsille ja nuorille järjestettävät palvelut turvaavat kehitystä ja tukevat koko perhettä silloin, kun sairaus tai vamma ovat osa arkea.

Työikäisten harkinnanvaraisen kuntoutuksen tavoitteena on henkilön työelämässä pysyminen tai sinne palaaminen turvaamalla tai parantamalla hänen työ- tai toimintakykyään. Kuntoutuksen tavoitteena on myös tukea työelämästä poissaolevan itsenäistä selviytymistä arjessa.

Lisääntynyt asiakkaiden määrä Kelan järjestämissä kuntoutuspalveluissa kertoo kuntoutuksen tarpeellisuudesta. Oikea-aikainen ja asiakkaan tarpeista lähtevä kuntoutumisen suunnittelu tuottaa parhaan hyödyn sekä asiakkaalle että yhteiskunnalle.

Kelan järjestämää kuntoutusta sai vuonna 2024 noin 172 000 henkilöä, joista 37 300 (22 %) sai harkinnanvaraista kuntoutusta. Harkinnanvaraisen kuntoutuksen asiakasmäärä kasvoi vuosina 2021-2023 tasaisesti. Vuonna 2024 harkinnanvaraisen kuntoutuksen asiakasmäärä pieneni hieman verrattuna vuoteen 2023. Asiakasmäärän kasvu on seurausta ennen kaikkea uusien lapsille ja nuorille kohdennettujen neurokehityksellisten häiriöiden palvelujen eli LAKU-perhekuntoutuksen ja Oma väylä -kuntoutuksen vakiintumisesta.

Vuonna 2021-2022 Kela uudisti harkinnanvaraisen kuntoutuksen palveluvalikoimaa. Nämä palveluvalikoiman muutokset toteutuvat vuosina 2023-2026. Lisäksi vuonna 2024 on käynnistynyt Kelan kuntoutuksen palveluvalikoiman kehittämishanke. Hankkeessa

uudistetaan Kelan kuntoutuksen palveluvalikoimaa vastaamaan asiakkaiden kuntoutustarpeeseen huomioiden Kelan rooli palveluiden järjestäjänä. Kehittämistä tehdään yhteistyössä hyvinvointialueiden ja muiden kuntoutustoimijoiden kanssa.

Kela seuraa kuntoutuspalvelujen asiakaslähtöisyyttä Kaari-kyselyllä, josta saatuja vastauksia hyödynnetään palvelujen kehittämisessä. Tuloksista tuotetaan myös palveluntuottajille tietoa heidän toteuttamiensa kuntoutuspalvelujen asiakaslähtöisyydestä suhteessa valtakunnalliseen keskitasoon. Rekisteröitymismenettelyn palveluissa on asiakkailla oma lyhyempi Kaari-kyselyyn pohjautuva asiakaslähtöisyyttä mittaava kysely.

Kela kehittää palveluitaan kuntoutuksen hyödyn arviointiin liittyvän seurannan ja raportoinnin perusteella (nk. AKVA-malli). Arviointi ja raportointi toteutetaan kuntoutujan elämänlaadun, mielialan, työkyvyn ja kuntoutuksen tavoitteiden toteutumisen näkökulmasta. Kela julkaisee kuntoutuksen hyödyn arvioinnin rekisteritiedosta vuosittaisen tutkimusraportin.

3 Harkinnanvaraiset kuntoutuspalvelut

Kela järjestää harkinnanvaraisina kuntoutuspalveluina yksilö- ja ryhmämuotoista kuntoutusta lapsille, nuorille ja nuorille aikuisille sekä aikuisille ja ikääntyneille. Kela järjestää harkinnanvaraisina kuntoutuspalveluina sopeutumisvalmennusta ja kuntoutuskursseja, yksilökuntoutusta, neuropsykologista kuntoutusta sekä vaativan lääkinällisen kuntoutuksen terapian päätösvaiheen. Pääsääntöisesti harkinnanvaraisen kuntoutuksen asiakkailla on diagnosoitu sairaus.

Harkinnanvaraisia kuntoutuspalveluja ovat:

- sopeutumisvalmennus ja kuntoutuskurssit
- LAKU-perhekuntoutus
- Oma väylä -kuntoutus
- harkinnanvarainen yksilökuntoutus
- muut kuntoutuspalvelut (neuropsykologinen kuntoutus ja vaativan lääkinällisen kuntoutuksen terapian päätösvaihe).

3.1 Kuntoutuspalvelut elämänkaaren eri vaiheisiin

3.1.1 Lapsille

Lapsilla ja nuorilla kuntoutuksen tavoitteena on toiminta- ja opiskelukyvyyn turvaaminen sekä lapsen tai nuoren perheen tukeminen. Lasten ja nuorten kuntoutuksella tuetaan eri ikävaiheisiin liittyvää kehitystä ja turvataan hyvinvoinnin ja koulunkäynnin edellytyksiä sekä ehkäistään syrjäytymistä. Lasten kuntoutuksessa tuetaan aina myös vanhempia ja perhettä.

Kela järjestää lapsille sopeutumisvalmennusta, johon osallistuu myös perheenjäsenet. Lasten sopeutumisvalmennuksia järjestetään muun muassa perheille, joiden lapsella on ADHD, ADD, autismitilanteiden häiriö, diabetes tai tulehduksellinen reumasairaus.

LAKU-perhekuntoutuksen tarkoituksena on tukea lapsen kehitystä ja hänen perheensä arjen sujuvuutta tilanteissa, joissa lapsella tai nuorella on todettu neuropsykiatrisen häiriön ja hän tarvitsee pitkäkestoista tukea. LAKU-perhekuntoutuksen asiakkaita ovat pitkäkestoista tukea tarvitsevat 7–15-vuotiaat lapset ja nuoret perheineen.

3.1.2 Nuorille ja nuorille aikuisille

Nuorten ja nuorten aikuisten kuntoutus tukee osallistumista opiskeluun ja työhön sekä ehkäisee syrjäytymistä.

Vuoteen 2024 asti masennusta tai ahdistuneisuushäiriötä sairastaville 16–29 -vuotiaille asiakkaille järjestettiin OPI- ja Itu-kursseja. Nämä kurssit on korvattu Nuoren elo -kursilla, joka on osittain etäkuntoutuksena toteutettava ja vahvemmin arkeen jalkautuva nuorten mielenterveyskurssi. Kurssilla yhdistyy ryhmä- ja yksilökuntoutus, jotta nuori voi edetä tavoitteellisesti kohti työelämää tai opiskelua.

Oma väylä -kuntoutus on kohdennettu 16–29-vuotiaille asiakkaille, joilla on todettu neurokehityksellinen häiriö. Yksilö- ja ryhmätapaamisten tavoitteena on kehittää asiakkaan opiskeluun ja työelämään tarvitsemia valmiuksia ja taitoja.

3.1.3 Aikuisille ja ikääntyneille

Kela tarjoaa monipuolisesti kursseja työikäisille asiakkaille, joilla on erilaisia sairauksia. Työikäisten kuntoutuminen edistää osaltaan työurien jatkumista, koska usein kuntoutuksen tavoitteena on tukea jaksamista työssä. Työikäisille kohdennettujen sopeutumismuunnoksien ja kuntoutuskurssien tavoitteena on tukea työkykyä ja työssä jaksamista sekä aktiivista osallistumista arjen toimintaan. Eniten järjestetään Tules-kursseja tuki- ja liikuntaelämistön sairauksia sairastaville. Kurseille osallistuu myös eläkeiän saavuttaneita.

Omaishoitajan kursseja järjestetään sekä ikääntyneiden että alle 18-vuotiaiden lasten ja nuorten omaishoitajina toimiville. Asiakkailta ei edellytä sairausdiagnoosia tai lääkärinlausuntoa omaishoitajien kurseille hakeutumisessa, vaan kuntoutustarve osoitetaan/perustellaan hakemuksen perusteella.

3.1.4 Kaiken ikäisille

Moniammatillista yksilökuntoutusta järjestetään kaiken ikäisille. Yksilöllinen kuntoutus on ajankohtaista silloin, kun asiakkaalla on monenlaisia kuntoutusta vaativia oireita ja hänen tilanteensa vaatii laaja-alaista näkemystä ja yksilöllistä suunnittelua. Tällöin asiakkaan kuntoutustarpeeseen vastaa paremmin harkinnanvarainen yksilökuntoutus kuin ryhmämuotoinen kuntoutus. Harkinnanvaraisen yksilökuntoutuksen tavoitteena on edistää asiakkaan toimintakykyä ja osallistumista hänen omassa elinympäristössään.

Harkinnanvaraiseen yksilökuntoutukseen kuuluvat seuraavat palvelut vuodesta 2024 alkaen:

- aistivammat (yksilökuntoutus aikuiselle sekä lapselle ja nuorelle)
- tule-, reuma- ja yleissairaudet (yksilökuntoutus aikuiselle)
- neurologiset sairaudet (yksilökuntoutus aikuiselle)
- neurologiset sairaudet ja yleissairaudet (yksilökuntoutus lapselle ja nuorelle).

Kela järjestää harkinnanvaraista neuropsykologista kuntoutusta 16–67-vuotiaille, joilla on kehityksellisiin häiriöihin liittyviä neuropsykologisia oireita tai oireyhtymiä tai aivo-
vamman tai aivosairauden jälkitilana neuropsykologisia oireita. Kuntoutuksella tuetaan työelämään pääsyä tai siellä pysymistä parantamalla opiskelu- ja työkykyä. Neuropsykologista kuntoutusta tuetaan Kelan varoin enintään kolmen vuoden ajan.

Asiakkaalle, joka on saanut yksilöterapiaa vaativana lääkinnällisenä kuntoutuksena mutta ei enää täytä vaativan lääkinnällisen kuntoutuksen myöntöedellytyksiä, voidaan myöntää harkinnanvaraisena kuntoutuksena terapian päätösvaihe (TEPHA). Päätösvaiheen terapian enimmäiskesto on 9 kuukautta.

4 Kelan kuntoutus uudistuu

4.1 Rekisteröitymismenettely

Kela on kokeillut kuntoutuspalvelujen järjestämisessä rekisteröitymismenettelyä vuosina 2021-2022 järjestetyssä kokeiluhankkeessa. Hankkeen kaksi harkinnanvaraisen kuntoutuksen palvelua, Oma väylä -kuntoutus ja aikuisen sydänkuntoutuskurssi, järjestettiin rekisteröitymismenettelyllä. Kokeilun tulokset olivat hyvät ja Kela jatkoi näiden palvelujen järjestämistä rekisteröitymismenettelyllä vakiintuneena menettelynä 1.1.2023 alkaen.

Kela laajensi rekisteröitymismenettelyä uusiin harkinnanvaraisen kuntoutuksen palveluihin, joiden toteutus alkoi vuonna 2024. Kela järjestää rekisteröitymismenettelyllä harkinnanvaraisen kuntoutuksen palveluja myös vuosina 2025 ja 2026.

Rekisteröitymismenettelyllä järjestettävät palvelut:

Vuodesta 2024 alkaen:

- harkinnanvarainen yksilökuntoutus
- LAKU-perhekuntoutus.

Vuodesta 2025 alkaen:

- aikuisen reumakuntoutuskurssi
- omaishoitajan kuntoutuskurssi
- syöpää sairastavan aikuisen sopeutumisvalmennukset
- vaikean ja varhain alkaneen autismikirjon häiriöiden sopeutumisvalmennus.

Vuodesta 2026 alkaen:

- harvinaisten sidekudossairauksien sopeutumisvalmennus
- kehityksellisen kielihäiriön sopeutumisvalmennus
- työikäisen muistisairaana sopeutumisvalmennus.

Kelassa suunnitellaan järjestettävän mahdollisimman suuri osa harkinnanvaraisen kuntoutuksen palveluista rekisteröitymismenettelyllä tulevina vuosina. Rekisteröitymismenettelyyn siirtymisen arvioidaan laskevan sekä Kelan että palveluntuottajien hallinnollisen työn määrää. Kela ja sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö valmistelevat rekisteröitymismenettelyn lainmuutosta. Rekisteröitymismenettely antaa mahdollisuuden Kelan kuntoutuskustannusten nousun hillitsemiseen, kun yksikköhinta sidotaan asetuksissa säädettyyn hintaan.

4.2 Muutokset palveluissa

Kelan harkinnanvaraisen kuntoutuksen palveluvalikoimaa uudistettiin vuosina 2021-2022. Uudistus koski harkinnanvaraisia ja ammatillisen kuntoutuksen palveluita. Kehittämistyön seurauksena osa aiemmista Kelan sopeutumisvalmennus- ja kuntoutuskursseista siirtyi osaksi muuta kuntoutusta tai päättyi kokonaan.

Palveluvalikoiman uudistuksen lisäksi muutoksia palveluihin ovat aiheuttaneet pienten kurssien pienet asiakasmäärät. Erityisesti kurssimuotoisissa kuntoutuspalveluissa pienet asiakasmäärät aiheuttavat haasteita. Tällöin kursseja on tarjolla vähän ja kurssin ajankohta ja toteutuspaikka eivät välttämättä vastaa asiakkaiden tarpeisiin. Kun asiakasmäärä on palvelussa pitkään pieni, on Kela joutunut harkitsemaan, onko tarkoituksenmukaista jatkaa palvelun järjestämistä.

Sopeutumisvalmennusten ja kuntoutuskurssien tulevat muutokset:

- Kela kehittää keliakiaa sairastavien sopeutumisvalmennuksen vuonna 2025.
- Nuorten neurologisen kehityksen häiriöt -kurssi läheisten lähipäivillä päättyy vuonna 2025.
- Aikuisten ihonsairautta sairastavan sopeutumisvalmennuskurssi päättyy vuonna 2025.
- Aikuisten syöpäkurssien diagnoosikohtaiset kurssit päättyivät ja kurssit kohdennetaan jatkossa elämänvaiheen mukaisesti nuorille aikuisille, keski-ikäisille ja ikääntyneille.
- Traumaattisen aivovamman saaneiden kuntoutuskurssi päättyy vuonna 2026.
- Elinsiirron saaneen aikuisen sopeutumisvalmennuskurssi päättyy vuonna 2026.
- Työikäisille muistisairaille alkaa uusi sopeutumisvalmennus vuonna 2026. Muistisairaiden sopeutumisvalmennuskurssi päättyi vuonna 2024.

4.3 Kelan kuntoutuspalveluja kehitetään ja uudistetaan palvelumuotoilulla sekä sopimuskauden yhteistyöllä

Kelan kuntoutuspalvelujen sisällön uudistaminen jatkuu suunnitelmakauden aikana. Kuntoutuspalveluja kehitetään ja uudistetaan palvelumuotoilulla sekä sopimuskauden aikaisella yhteistyöllä.

Palveluvalikoiman uudistamistyössä pidettiin tärkeänä sitä, että kuntoutuspalvelut vastaavat asiakkaiden muuttuviin kuntoutustarpeisiin ja että kuntoutuksen hyödyt siirtyvät nykyistä paremmin asiakkaan arkeen. Näihin nostoihin liittyen vuonna 2023 aloitettiin palvelukuvausten rakennepohjien uudistaminen. Uudistamistyö toteutettiin yhdessä Kelan ulkopuolisen konsulttiyhtiön kanssa. Kuntoutuksen sisäiset ja ulkoiset yhteistyötahot osallistuivat uudistamistyöhön työpajoissa ja pienryhmissä työskennellen.

Uudistamistyön tuloksena luotiin uusi lasten kuntoutuksen palvelukuvausten rakennepohja. Sisällöllisesti palvelukuvaus on lukijalle aiempaa selkeämpi ja tiiviimpi. Uudessa rakennepohjassa on tarkennettu mm. asiakaskohderyhmää, kuntoutusta toteuttavan henkilöstön määrää, lisätty etäkuntoutuksen käytön mahdollisuutta, poistettu päällekkäisyyksiä, luotu uusia liite -osioita ja siirretty asioita Kela.fi-sivulla informoitavaksi.

Palvelukuvaukset ohjaavat aiempaa laajemmin kuntoutuksen ammattihenkilöitä yhdessä asiakkaan kanssa vahvistamaan omakuntoutuksen toteutumista asiakkaan arjessa. Yleisenä tavoitteena on asiakkaan kuntoutuksen toteuttaminen aiempaa kustannustehokkaammin. Kaikki Kelan kuntoutuksen palvelukuvaukset tullaan jatkossa luomaan yhtenäiseen rakennepohjaan.

Palvelukuvausten kehittämisen lisäksi kuntoutusta uudistetaan ja kehitetään Kelassa kuntoutuspalvelujen sopimuskauden aikaisella yhteistyöllä. Suunnitelmallinen yhteistyö kumppaneiden kanssa tarjoaa Kelalle tietoa palvelujen soveltuvuudesta asiakkaille sekä palveluntuottajien ohjeistuksen toimivuudesta.

Kela järjestää palveluntuottajille koulutuksia ja kumppanuustapaamisia, joihin pyydetään palveluntuottajilta ennakkokysymyksiä tai aiheita. Järjestöjä pyritään tapamaan sopimuskauden aikana erityisesti sellaisissa palveluissa, joiden kysyntä on ollut odotettua vähäisempää.

Kela saa tietoa palvelujen toimivuudesta myös asiakaspalautteiden ja auditointien kautta. Kelan asiakaspalauteprosessiin sisältyvä palveluntuottajien kuuleminen sekä aktiivinen asiakaspalautteiden määrän ja sisällön seuraaminen. Näiden avulla on mahdollista havaita palveluntuottajien ohjaamiseen tai palvelukuvauksiin liittyviä kehittämiskohteita. Auditointi tuo esiin toiveita ja kehittämiskohteita kuntoutuspalvelujen uudistamiseksi ja Kelan toiminnan parantamiseksi sekä tuottaa tietoa siitä, mikä on kuntoutuksen palveluntuottajien ajankohtainen tilanne ja tulevaisuuden näkymät.

5 Tutkimus- ja kehittämistoiminta

Kelan harkinnanvaraisen kuntoutuksen varoja voidaan käyttää sairauksien ehkäisemiseen sekä kuntoutusta, sairauksien ehkäisyä ja sairausvakuutusta koskevaan tutkimukseen ja kehittämistoimintaan. Kela on merkittävä kuntoutuksen kehittäjä ja tutkija Suomessa.

Kuntoutuksen kehittäminen toteutuu sekä Kelan hallinnoimina kehittämisprojekteina sekä vuosittaisen kuntoutuksen kehittämisrahoitushaun kautta käynnistyneinä projekteina. Kela kehittää erityisesti kuntoutuksen keskeisiä palveluja ja sellaisia kuntoutuksen osa-alueita, jotka ovat yhteiskunnallisesti merkittäviä ja sijoittuvat palvelujärjestelmien rajapinnoille. Kela tekee kehittämistyötä laajasti yhteistyössä eri sidosryhmien, kuten terveydenhuollon, tutkimustahojen, asiakkaiden ja palveluntuottajien kanssa.

Kela pyrkii kehittämään kuntoutuspalveluja niin, että asiakas saa tarvittavat kuntoutuspalvelut oikea-aikaisemmin ja arkeen soveltuvammin. Lisäksi palveluita kehitetään vastaamaan mahdollisten uusien asiakasryhmien tarpeita.

Kela jalkauttaa kehittämisprojektien- ja tutkimusten tuloksia mahdollisuuksien mukaan vakiintuneeseen kuntoutustoimintaan. Lisäksi Kela julkaisee ja tiedottaa kehittämisen ja tutkimusten tuloksista avoimesti ja laajasti. Kuntoutusta koskeva tutkimus on yksi Kelan tutkimusyksikön tehtävistä.

5.1 Kuntoutuksen kehittäminen

Kelassa on käynnissä useita kuntoutuksen kehittämishankkeita ja -projekteja, joista on lisätietoa Kelan verkkosivuilla [Kelán kehittämishankkeet | Kumppanit | Kela](#). Kehittämisprojekteihin liittyy kehittämisen arviointi tai arviointitutkimus, jonka tekee Kela tai Kelan

ulkopuolinen tutkijataho. Lisäksi suunnitelmakaudella tehdään tarpeen mukaan kuntoutukseen liittyviä selvityksiä ja tutkimuksia. Kehittämisprojektien ja tutkimusten tuloksia jalkautetaan soveltuvin osin ja mahdollisuuksien mukaan kuntoutuksen vakiintuneeseen toimintaan. Kelan kehittämistoiminnan tuloksia julkaistaan Kelan verkkosivulla [Julkaisut | Kumppanit | Kela](#).

Kelan ulkopuolelta tuleviin kehittämisehdotuksiin ja -ideoihin voi hakea Kelan kuntoutuslain (566/2005) 12 §:n mukaista kehittämisrahoitusta kerran vuodessa avoimella haulla tai nimettyjen teemojen mukaisesti. Lue lisää [Hae rahoitusta | Kumppanit | Kela](#). Kehittämisrahoitusta saaneet hankkeet kuvataan Kelan verkkosivuilla [Kehittämisrahoitusta saaneet projektit | Kumppanit | Kela](#).

Suunnitelmakaudella kuntoutuksen kehittämistoiminnan ensimmäinen painopistealue on *palveluiden kehittäminen yhteiskunnan sekä asiakkaiden tarpeiden mukaisesti*. Kehittämistoimintana kehitetään olemassa olevia Kelan kuntoutuspalveluita ja tarpeen mukaan uusia kuntoutuspalveluita.

Toisena painopistealueena on *Kelan kuntoutuksen palveluvalikoiman kehittäminen*. Lisäksi kehitetään *toimijoiden välistä yhteistyötä sekä selkiytetään kuntoutuksen järjestämisvastuita ja työnjakoa*. Tavoitteena on selkeä ja kustannustehokas Kelan kuntoutuksen palveluvalikoima. Työnjaon selkeyttäminen varmistaa kuntoutukseen käytettävien resurssien tehokkaamman käytön ja asiakkaiden sujuvamat palvelupolut.

Kolmantena painopistealueena on *kuntoutuksen rakenteellisten muutosten toimivuuden ja kuntoutuspalveluiden vaikuttavuuden arviointi*. Lisäksi kehitämme *kuntoutuksen laadun arviointia ja seuranta*. Esimerkiksi Muutos-hankkeet, vaikuttavuustutkimuskokonaisuus sekä laadun mittaamista kehittävä projekti tuottavat tietoa kuntoutuspalveluiden toteutumisesta sekä hyödyistä ja vaikutuksista eri toimijatahoille, erityisesti asiakkaille.

Kehittämistoiminnassa voidaan tarvittaessa reagoida myös muihin suunnitelmakauden aikana nouseviin kehittämistarpeisiin, kuten esimerkiksi hallitusohjelmaan perustuviin kokeilu- ja kehittämishankkeisiin.

5.2 Muu sosiaalivakuutuksen kehittäminen

Harkinnanvaraisen kuntoutuksen varoja voi suunnitelmakaudella käyttää kuntoutuksen kehittämisen lisäksi myös muun sairausvakuutuksen tai sairauksien ehkäisyn kehittämiseen. Tämä voi tarkoittaa kehittämistä, joka liittyy esimerkiksi työkyvyttömyyden vähentämiseen, hoitosuositusten laadintaan, Kelan sairausvakuutusetuuksien käyttöön tai lääkkeiden määräämiseen.

Kelan ulkopuolelta tuleviin kehittämisehdotuksiin ja -ideoihin voi hakea Kelan kuntoutuslain (566/2005) 12 §:n mukaista kehittämisrahoitusta kerran vuodessa avoimella haulla tai nimettyjen teemojen mukaisesti.

5.3 Kela-luottokokeilu

Vuonna 2025 käynnistyy Kela-luoton kokeilu, joka toteutetaan hallituksen myöntämällä erillisrahoituksella. Kokeilu kestää 3 vuotta ja siihen kuuluu tutkimus.

Kela-luottokokeilussa asiakas hakee Kelalta luottoa lääkekorvausten omavastuun maksamiselle, mikä mahdollistaisi vuosiomavastuun maksamisen pienemmissä osissa takaisin. Kokeilu kohdistuu pienituloisiin ja muihin kuin toimeentulotukea saaviin henkilöihin, joilla lääkkeiden vuosiomavastuu täyttyy yhdellä ostokerralla tai yhden kuukauden aikana. Toimeentulotukeen oikeutetut on rajattu kokeilusta pois, koska toimeentulotuki kattaa yleensä tukea saavien tarpeelliset lääkekulut.

Kokeilun tavoitteena on myös tutkia laajemmin luototusta sosiaalisin perustein ja Kelan toimeenpanon kyvykkyyttä luotottajana.

5.4 Kuntoutuksen tutkimus

Kelan kuntoutuslain 12§:n mukaisia varoja tulee käyttää myös sairauksien ehkäisyä, kuntoutusta ja sairausvakuutusta koskevaan tutkimustyöhön. Tämä tutkimustyö palvelee Kelan kuntoutuspalveluiden suunnittelua, päätöksentekoa ja muita valtakunnallisia tarpeita.

Kelassa on käynnissä useita kuntoutusta käsitteleviä tutkimuksia. Tutkimusaiheet on teemoiteltu tutkimusyksikön tutkimusohjelman painoalueisiin. Kelan tutkimusta ohjataan kolmivuotisella tutkimusohjelmalla, jonka kausi vaihtuu vuonna 2026. Tutkimustoimintaa tehdään kolmella painoalueella, jotka ohjelmakaudella 2023-2025 ovat yhteiset asiakkaat, toimeentulo eri elämäntilanteissa sekä toimintakyky, työkyky ja kuntoutuminen.

Osa tutkimusaiheista liittyy useampaan kuin yhteen painoalueeseen. Suuri osa kuntoutusta käsittelevistä tutkimuksista sijoittuu toimintakyky, työkyky ja kuntoutuminen painoalueelle. Sen keskeisiä tutkimuskohteita ovat työ-, opiskelu- ja toimintakykyyn liittyvien etuuksien ja palveluiden käyttö, käytössä tapahtuvat muutokset sekä väestöryhmittäiset ja alueelliset erot.

Tulevan nelivuotiskauden rahoitettavien kuntoutuksen tutkimusten painopisteinä ovat erityisesti kuntoutuksen vaikuttavuus, mielenterveyden haasteet ja kehitys etuuksissa, nuorten sosiaaliturva ja sen toimivuus, kuntoutukseen ohjautuminen ja palveluiden toimivuus sekä uudenlaiset toteutustavat, kuten omakuntoutus. Lisäksi tutkimusta kohdistuu saamen kielen ja saamelaiskulttuurin huomioivaan kuntoutukseen. Keskeisenä on myös kuntoutuspalveluiden toteutuminen ja lainsäädännön muutosten seuranta huomioiden ajankohtaiset nopeasti nousevat tietotarpeet. Tutkimuksissa painotetaan tutkimustuloksista viestintää ja tulosten tehokasta hyödyntämistä päämääränä vaikuttavat kuntoutuspalvelut. Käynnissä olevat tutkimushankkeet on kuvattu [Kelán tietotarjottimella](#).

Tutkimusrahoja hallinnoi Kelan tutkimusyksikkö. Tutkimusyksikön asiantuntijat määrittelevät kohdennettujen hakujen aiheet yhdessä kuntoutuksen asiantuntijoiden kanssa. Kohdennetun haun aiheiden lisäksi voidaan ilmoittaa muista rahoitushauista joustavasti sitä mukaa kun etuuksien ja palvelujen suunnittelu- ja tutkimusyksikkö tarvitsee ajankohtaista tietoa jostakin aiheesta. Kelan tutkimusyksikkö voi myös vastata tiedon tarpeeseen käynnistämällä yhteistyöhankkeita 12 §:n mukaisen rahoituksen turvin. Pitkäjänteisten hankkeiden lisäksi tutkimuksessa tuotetaan tarvittaessa myös nopeasti tutkimustietoa ajankohtaisiin tietotarpeisiin.

Kelan toiminnan kehittämisen kannalta erityisen merkittäviä tutkimuksia seurataan osallistumalla niiden ohjausryhmien toimintaan. Näin tutkimustulokset ovat hyödynnettävissä sosiaaliturvan kehittämisessä jo hankkeen aikana. Kaikista tutkimushankkeista, joihin on saatu Kelan kuntoutuslain 12 §:n mukaista rahoitusta, tulee kaikille avoin loppuraportin tiivistelmä tietotarjottimelle. Tiivistelmässä kuvataan hankkeen tavoite, toteutus ja tulokset, tulosten käytännön hyödynnettävyys sekä hankkeesta syntyneet julkaisut. Tutkimuksista julkaistavien artikkelien ja raporttien sekä muiden tuotosten tulee olla julkisesti saatavissa ja tulokset suositellaan julkaistavaksi avoimesti saatavilla olevissa tiedejulkaisuissa (Open Access).

6 Varojen käyttösuunnitelma 2026-2029

Harkinnanvaraisen kuntoutuksen rahoittavat valtio ja vakuutetut sairausvakuutusrahas-
ton sairaanhoitovakuutuksesta. Valtion rahoitusosuus kustannuksista on vuonna 2025
noin 51,4 prosenttia. Loppuosan kustannuksista maksavat vakuutetut. Harkinnanvarai-
sen kuntoutuksen rahoitus perustuu Kelan kuntoutuslain 12 §:n 1. momenttiin. Lain mu-
kaan harkinnanvaraiseen kuntoutukseen on käytettävä vähintään rahamäärä, joka vas-
taa kahta prosenttia vakuutettujen sairausvakuutusmaksuina kertyneestä määrästä.
Vuonna 2026 vähimmäisrahämäärä on noin 49,4 miljoonaa euroa.

Vuonna 2026 Kela käyttää vakiintunutta rahoitusta harkinnanvaraiseen kuntoutukseen
arviolta 72,8 miljoonaa euroa. Tästä rahamäärästä suoriteperusteiseen kuntoutukseen
käytetään 64,9 miljoonaa euroa ja tutkimus- ja kehittämistoimintaan 7,9 miljoonaa eu-
roa. Tutkimus- ja kehittämistoiminnan hankkeisiin sidotut sitoumusperusteiset varat
ovat käytössä niin kauan kuin hanke jatkuu. Kehittämishankkeiden kustannukset sisältä-
vät sekä hankkeisiin liittyviä kuntoutuksen kustannuksia että kehittämiseen liittyviä asi-
antuntijakustannuksia. Hankkeiden päätyttyä käyttämättä jääneet sitoumusperusteiset
varat palautetaan valtiolle.

Kelan harkinnanvaraisen kuntoutuksen lasten ja nuorten neurokehityksellisten häiriöi-
den kuntoutuspalveluihin myönnettiin 22,0 miljoonan euron lisärahoitus vuodelle 2024.
Kyseinen lisärahoitus kohdennettiin ADHD- ja autismitietämisen häiriöiden sopeutumisval-
mennuksiin sekä LAKU-perhekuntoutukseen ja Oma väylä -kuntoutukseen. Vuodelle
2025 Kelan harkinnanvaraiseen kuntoutukseen myönnettiin 16,5 miljoonan euron lisä-
rahoitus, joka kohdennetaan sopeutumisvalmennuksiin ja kuntoutuskursseihin (11,5
milj. euroa) sekä harkinnanvaraiseen yksilökuntoutukseen (5,0 milj. euroa). Myönnet-
tyjä lisärahoituksia on käytettävissä vielä suunnitelmakaudella yhteensä arviolta 20,0
miljoonaa euroa, ja ne on käytetty loppuun tämänhetkisen arvion mukaan suunnitelma-
kauden jälkimmäisellä puoliskolla.

6.1 Varojen kohdentuminen

Sopeutumisvalmennukseen ja kuntoutuskursseihin varataan vuosittain 31-36 miljoonaa
euroa. Tästä summasta oppimisen ja psyykkisen kehityksen häiriöiden sopeutumisval-
mennusten osuus on noin 5 miljoonaa euroa. LAKU-perhekuntoutuksen vuonna 2024
tehdyn sisällön kevenemisen ja asiakasmäärän laskun vuoksi LAKU-perhe-
kuntoutukseen kohdennetaan suunnitelmakaudella hieman vähemmän rahaa kuin

vuonna 2025. LAKU-perhekuntoutukseen varataan vuosittain 10-11 miljoonaa euroa, Oma väylä -kuntoutukseen 10-12 miljoonaa euroa ja harkinnanvaraiseen yksilökuntoutukseen 10-14 miljoonaa euroa. Sopeutumisvalmennuksiin, kuntoutuskursseihin, Oma väylä -kuntoutukseen sekä harkinnanvaraiseen yksilökuntoutukseen suunnitellaan käytettävän suunnitelmakauden ensimmäisinä vuosina vakiintuneen rahoituksen lisäksi lisärahoituksia.

Lisärahoitukset on käytetty tämänhetkisen arvion mukaan loppuun suunnitelmakauden jälkimmäisellä puoliskolla. Näin ollen harkinnanvaraisen kuntoutuksen kustannuksia on laskettava vuodesta 2028 alkaen. Kustannusten lasku suunnitelmakauden loppupuolella näkyy erityisesti harkinnanvaraisessa yksilökuntoutuksessa, jonka sisällä tehtäviä kustannuksia laskevia toimenpiteitä valmistellaan suunnitelmakauden aikana. Kuntoutustoimintaa pyritään tehostamaan myös muissa palveluissa. Tarvittaessa palveluiden kustannuksia hillitään rekisteröitymismenettelyllä järjestettävissä palveluissa rajoittamalla palveluihin ohjautuvaa asiakasmäärää kiintiöimällä myönteisiä kuntoutuspäätöksiä.

Seuraavassa taulukossa on esitetty suorite- ja sitoumusperusteisen toiminnan rahamäärät vuosille 2026–2029 sekä vertailun vuoksi vuoden 2025 luvut. Kela-luottokokeiluun kohdennetaan 30.12.2024 julkaistun valtion vuoden 2025 talousarvion mukaisesti 2,5 miljoonaa euroa vuodelle 2025 ja 2,5 miljoonaa euroa vuodelle 2026. On mahdollista, että vuoden 2025 lisätalousarviossa Kela-luottokokeilun 5 miljoonaa euroa kohdennetaan kokonaisuudessaan vuodelle 2025. Suunnitelmakauden rahoituksessa on huomioitu kuluttajahintaindeksin mukaiset vuosittaiset indeksikorotukset. Vuoden 2026 budjetti on suhteutettu vuoden 2019 budjettiin (60 M€) korottaen budjettia vuosien 2019-2024 toteutuneen kuluttajahintaindeksin kehityksen ja vuosien 2025-2026 ennustetun kehityksen mukaisesti. Kela toimittaa ministeriölle vuonna 2026 sen tarvitsemat päivitettyt tiedot harkinnanvaraisen kuntoutuksen vuoden 2027 rahamäärää koskevaa talousarvioesitystä varten.

Taulukko: Harkinnanvaraisen kuntoutuksen vakiintuneen rahamäärän kohdentuminen vuonna 2025 ja suunnitelmakaudelle 2026-2029.

Kohdealueet	Vuosi 2025		Vuosi 2026	Vuosi 2027	Vuosi 2028	Vuosi 2029
	Vakiin- tunut rahoi- tus milj. €	Lisä- rahoi- tus milj. €				
Työ- ja toimintakykyä edistävä kuntoutus (suoriteperusteinen toiminta)	64,3		64,9	66,1	67,4	68,7
- Sopeutumisvalmennus ja kuntoutuskurssit	30,3	11,5	30,6	31,3	32,5	35,8
- Oppimisen ja psykkinen kehityksen häiriöiden palvelut	4,9		5,1	5,2	5,3	5,4
- Muut	25,4		25,5	26,1	27,2	30,4
- LAKU-perhekuntoutus	10,7		9,9	10,2	10,5	10,6
- Oma väylä -kuntoutus	8,8		9,9	10,1	11,1	11,6
- Harkinnanvarainen yksilökuntoutus	13,6	5,0	13,5	13,5	12,3	9,6
- Muu toiminta	0,9		1,0	1,0	1,0	1,1
Kuntoutuksen kehittämistoiminta (sitomusperusteinen toiminta)	7,8		7,9	8,0	8,2	8,4
- Kuntoutuksen kehittämishankkeet	5,5		5,1	5,2	5,3	5,4
- Sosiaalivakuutuksen kehittäminen			0,5	0,5	0,5	0,5
- Tutkimustoiminta	2,3		2,3	2,3	2,4	2,5
Kela-luottokokeilu (sitomusperusteinen toiminta)		2,5	2,5			
Kaikki yhteensä	72,1		75,3	74,1	75,6	77,1

6.2 Siirtyvien varojen käyttö

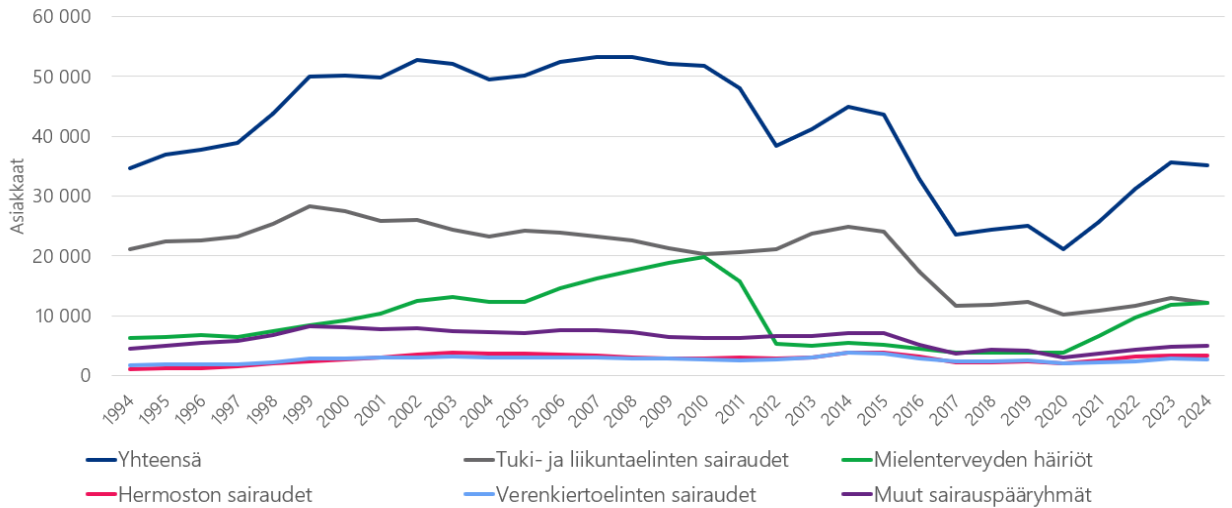
Edellisiltä vuosilta siirtyvä rahoitus yksilökohtaisen kuntoutuksen toteuttamiseen on kulunut vuoden 2021 alun 56 miljoonan euron huipputasosta siten, että sitä on käytössä vuoden 2026 alussa arviolta 15,1 miljoonaa euroa. Siirtyvän rahamäärän nopea kuluminen on seurausta 2020-luvulla käynnistyneistä uusista kuntoutuspalveluista eli LAKU-perhekuntoutuksesta ja Oma väylä -kuntoutuksesta sekä harkinnanvaraisen kuntoutuksen asiakasmäärän kasvusta myös muissa palveluissa.

Kela tekee suunnitelmakauden aikana toimenpiteitä, joilla harkinnanvaraisen kuntoutuksen vuosikustannukset laskevat lähelle valtion talousarvion vakiintuneen rahamäärän tasoa. Suunnitelman mukaan vuoden 2029 päättyessä siirtyvää rahoitusta on jäljellä noin 10 miljoonaa euroa.

Harkinnanvaraista kuntoutustoimintaa voidaan suunnitella ennakoivasti ja joustavasti sekä kuntoutuspäätöksiä tehdä tasaisesti ympäri vuoden, jos palvelujen toteutukseen on käytettävissä siirtyvää rahamäärää. Pitkällä tähtäimellä siirtyvä rahamäärä on vakiintuneen käytännön mukaan oltava noin 15 %:n tasolla talousarviossa myönnettävästä varojen kokonaismäärästä.

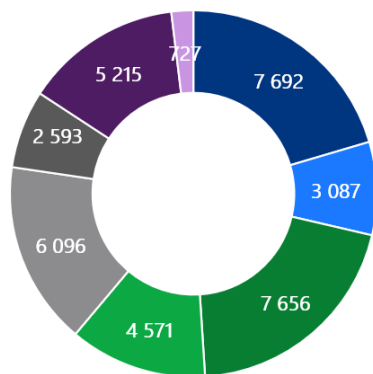
7 Liitteet

Harkinnanvaraisen kuntoutuksen asiakkaat sairauden* mukaan vuosina 1994–2024

* Viimeisimmän hakemuksen sairausdiagnoosi

Harkinnanvaraisen kuntoutuksen asiakkaat palvelun mukaan vuonna 2024

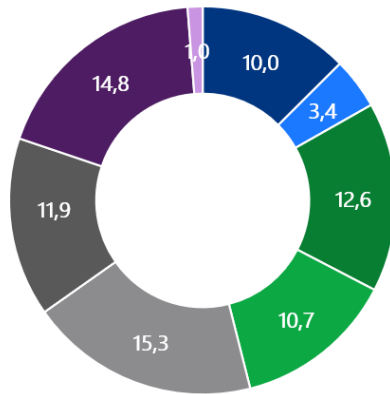

Yhteensä kuntoutuspalveluita sai 37 313 asiakasta

- Tules-kurssit
- Mielenterveyskuntoutuskurssit
- Muut kuntoutuskurssit
- Sopeutumisvalmennuskurssit
- Moniammatillinen yksilökuntoutus
- LAKU-perhekuntoutus
- Oma väylä
- Muut*

* Neuropsykologinen kuntoutus, kehittämistoiminta

Harkinnanvaraisen kuntoutuksen kustannukset (milj. euroa) palvelun mukaan vuonna 2024

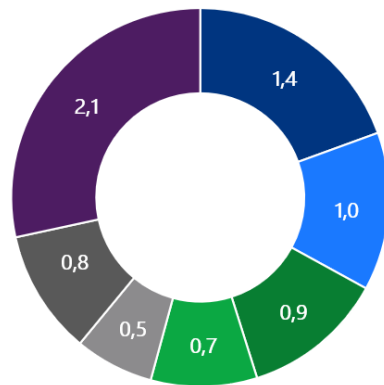

Yhteensä maksetut kustannukset olivat 79,7 milj. euroa

- Tules-kurssit
- Mielenterveyskuntoutuskurssit
- Muut kuntoutuskurssit
- Sopeutumisvalmennuskurssit
- Moniammatillinen yksilökuntoutus
- LAKU-perhekuntoutus
- Oma väylä
- Muut*

* Neuropsykologinen kuntoutus, kehittämistoiminta

Harkinnanvaraisen kuntoutuksen kehittämistoimintaan sidotut varat (milj. euroa) vuonna 2024

Yhteensä sidotut varat olivat 7,4 milj. euroa

- Kuntoutus neurokirjon lasten ja nuorten arjessa -projektin lisärahoitus (Kirjo)
- Kuntoutustuella olevien kuntoutuksen kehittäminen
- Palveluvalikoimaa kehittävä projekti
- Kehittämisrahoitushaun kautta käynnistyneet hankkeet
- Saamenkielisten kuntoutuspalveluiden kehittäminen ja tutkimus
- Muut (mm. henkilöstöresursseja ja laadun mittauksen kehittämistä)
- Tieteellinen tutkimustoiminta